

Sayı : 1

Ekim 1970

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

TARİH ENSTİTÜSÜ DERGİSİ

EDEBİYAT FAKÜLTESİ MATBAASI
İSTANBUL — 1970

SELİM-NÂMELER

M. C. Şehabeddin Tekindağ

Umûmiyetle, Yavuz Sultan Selim'in (1512-1520) Trabzon'daki vâililiği (H. 915 = M. 1509) zamanından başlayarak, önce Gürcülerle, sonra da babası ve kardeşleri ile olan mücadelelerinden, nihayet tahta geçip Safevî ve Memlûklarla girdiği savaşlarından bahseden müstakil eserlere Selim-nâme adı verilir. Bilhassa, Selim devrini idrâk edip onunla birlikde seferlere katılan müelliflerin kaleme aldıkları Selim-nâmeler, Yavuz Sultan Selim'in medhi ile ilgili manzum kısımları istisna edilecek olursa, gayet mevsuk tarihî ve edebî eserler olup, bu devir olaylarının tesbitine ışık tutmaktadırlar. Bununla beraber, belli-başlı kataloglardan istifade etmek suretiyle Osmanlı Tarih Yazarlarını kaleme alan Franz Babinger ¹, Ahmed Ateş ² ve Agâh Sırrı Levend ³in çalışmaları hariç tutulacak olursa, Selim-nâmeler üzerinde ciddi bir çalışma yapıp mahiyetleri belirtilmiş değildir ⁴. Bu bakımdan, fevkalâde önemli haber ve kayıtları ihtivâ eden Selim-nâmeleri, İstanbul ve Anadolu kütüphânelerindeki çalışmalarımız sırasında bulduğumuz yenileri ile birlikde tanıtmak ve müellifleri hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

KISALTMALAR

Abu'l-Falâh 'Abdalhay b. al-İmâd al-Hanbalî : *Şazarât* = *Şazarât az-Zahab fî Ahbâr man Zahab*, cüz. I-8; Kahire, 1350-1.

¹ Bk. GOW. ² Bk. Tez. ³ Bk. GN.

⁴ İlâhiyat Fakültesi asistanlarından genç bir arkadaşın Selim-nâmeler üzerinde çalıştığını biliyorum. Hattâ, İstanbul'a gelişinde kendisine lüzumlu bibliyografya da vermiştim. Ancak, kendisinden çalışmaları hakkında her hangi bir haber almış değilim.

Agâh Sırrı Levand : *GN = Ġazavāt-nāmeler ve Mihaloğlu Ali Bey'in Ġazavāt-nāmesi*, Ankara, 1956.

Ahmed Ateş : *Tez = Selim-nāmeler*, Edebiyat Tarihi Tezi, Türkiyat Enstitüsü, Nr. 31.

Âlî, Gelibolulu Mustafa : *Künh = Künhü'l-Ahbār*, şairler kısmı, Türk. Yazma, Üniversite Ktp. Nr. 5959.

‘Âşık Çelebî : *MŞ = Meşâ’irü’s-Şu‘arā* (veya : *Tezkire*), Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 2406.

‘Aṭā’î (‘Aṭā’ullāh b. Yaḥyā el-ma‘rūf bi-Nev‘izāde) : *Zayl-i Şak. = Ḥadā’ik el-ḥakā’ik fî tekmiyet aş-Şakā’ik*, 2 cild, İstanbul, 1268.

Ayvansarâyî : *Ḥadîka = Ḥadîkatu'l-Cavāmi‘*, 2 cild, İstanbul, 1281.

Babinger, Fr. : *GOW = Die Geschichtsschreiber der osmanen und ihre Werke*, Leipzig, 1927.

Bloch, E. : *Catalogue = Catalogue des Manuscrits Turcs de la Bibliothèque Nationale*, 2 cild, Paris, 1932-3.

Beyânî : *Tezkire = Tezkiretü’s-Şu‘arā*, Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 2568.

Bursalı Tahir : *‘OM = ‘Osmanlı müellifleri*, 3 cild, İstanbul, 1333 - 1342.

Brockelmann, C. : *GAL = Geschichte der Arabischen Litteratur*, Bd. I - 2, Weimar - Berlin, 1898-1902; *Supplementband*, I - 3, Leiden, 1937 - 1942.

Cemâleddin : *AZ = Âyine-i Zürefā* (veya : *Osmanlı Tarih ve müverrihleri*), İstanbul, 1314.

Cennâbî : *‘Aylem = el-‘Aylemu’z-Zāhir*, Arab. Yazm. Nuruosmaniye Ktp. Nr. 3100.

Felix Tauer = *Les manuscrits persans historiques des bibliothèques de Stamboul*, *Archiv orientální*, IV, 1932.

Flügel, G. : *Kat. = Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlich - Königlichen Hofbibliothek*, 3 cild, Wien, 1865.

Gibb, E. J. W. : *HOP = A History of ottoman Poetry*, 6 cild London, 1900 - 1909.

Hammer - Purgstall, Josef von : *GOD = Geschichte der Osmanischen Dichtkunst*, 4 cild, Pesth, 1836-8.

Hammer - Purgstall, Josef von : *DOT = Devlet-i Osmaniye Tarihi*, trc. M. Atâ, III, İstanbul, 1330.

Hasan Çelebî (Kınalı-Zâde) : *Tezkire = Tezkiretu's-Şu'arâ*, Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 6190.

Karatay, F. E. : *TYK = Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, İstanbul, 1961.

Kâtip Çelebî : *KZ = Keşfu'z-Zunûn'an asâmi'l-kutub va'l-funûn*, nşr. Şerefeddin Yaltkaya ve Kilisli Muallim Rifat Bilge, I. İstanbul, 1941.

Kâtip Çelebî : *Süllem = Süllemü'l-Vuşûl ilâ Tapakâtı'l-Fuḥûl*, Arap. Yazm. Şehid Ali Paşa Ktp. Nr. 1887 (Fotoğraf).

Laṭîfî : *Tezkire = Tezkiretu's-Şu'arâ*, Türk. Yazm. Nuruosmaniye Ktp. Nr. 3725. Nşr. İstanbul, 1314.

Mehmed Süreyyâ : *SO = Sicill-i Osmânî* (veya: *Tezkire-i Meşâhîr-i Osmânî*), 4 cild, İstanbul, 1308 - 1315.

Müstakîm-Zâde Süleyman Sa'deddin Efendi : *Mecelle = Mecelletu'n-Nişâb fi'n-Neseb ve'l-künye ve'l-Elkâb*, Arap. Yazm. Hâlet Efendi Ktp. Nr. 628.

Pertsch, W. : *Kat. = Die türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek*, Berlin, 1889.

Rieu : *Catalogue = Catalogue of the Turkish Manuscripts in the British Museum*, London, 1888.

Riyâzî : *Tezkire = Tezkiretu's-Şu'arâ* (veya: *Riyâzu's-Şu'arâ*), Türk. Yazm. Esad Efendi Ktp. Nr. 3871.

Sehî : *Tezkire = Tezkiretu's-Şu'arâ* (veya: *Heşt Bihişt*), Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 2540. Nşr. İstanbul, 1325.

Storey, C. A. : *Persian Literature = Persian Literature, a bibliographical Survey*, London, I, 1927.

Şevkânî : *al-Badr at-Tâli' = al-Badr at-Tâli' bi-maḥâsin man ba'd al-karn as-Sâbi'*, cüz. 1 - 2, Kahire, 1348.

Taşköprî-Zâde : *ŞN = aş-Şakā'ik an-Nu'mānīya fi'Ulamā' ad-Davlat al-Usmānīya*, Bulak, 1299. Trc. *Şakā'ik-i Nu'mānīye'nin tercümesi* : Mecdî Efendi, İstanbul, 1269.

TD = Tarih Dergisi, İstanbul, 1949 - 1970.

TM = Türkiyat Mecmuası, İstanbul, 1926 - 1970.

TTY = İstanbul Kütüphaneleri Tarih - Coğrafya Yazmaları Kataloqları, 1 - *Türkçe Tarih Yazmaları*, İstanbul, 1943.

TYDK = Türkçe Yazma Divânlar Kataloğu, I. cilt. XII-XVI. asır

(i) İshak Çelebî'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Kılıççı İbrahim'in oğlu olan İshak Çelebî, H. 869 = M. 1465 de Üsküb'de doğmuş ve erkenden ilmiye sınıfına intisap ederek, sırasıyla Edirne'de İbrahim Paşa, Üsküb, Bursa'a Kapluca, İznik'de Sultan Orhan ve H. 933 = M. 1527 de Edirne'de Dârü'l-Hadis Medreselerine müderris olmuştur. Bununla beraber, nüktedân ve rind-meşrep olan İshak Çelebî'nin bir müderrisden ziyade alabildiğine serbest hareket eden bir kimse olması, devrin müellif ve şairleri tarafından tenkid edilmiştir. Nitekim, onun, Üsküb'de müderris iken, Galata Kadısı Bursnlı Nihâlî Çelebî ve Kadı Bozan ile birlikte, Selim'e müşahip olmak üzere girdiği Suriye seyahati dillere destan olmuş, hattâ kendisini çağıran Selim'in huzuruna belinde ip ve kılıç takılı olduğu halde girmiş idi. Bu yüzden Mevlânâ Muammâyî ¹, onun 933 = 1527 de Edirne'de Dârü'l-Hadis Medresesi'ne müderris olmasına hayret ederek şu tarihi düşürmüştü :

*Âlim ve ehl-i tefsir rûşen fakîh-i âfak
Allah ne müstahaktır Dârü'l-Hadis'e İshak* ²

Bu suretle muhtelif şehirlerde kadılık ve müderrisliklerde bulunan İshak Çelebî, Şam'da kadı iken hastalanmış ve halet-i nezi'de bile ölüm tarihini düşürdükten sonra :

*Gelicek halet-i nez'e didi tarihini İshak
Yöneldüm cânib-i Hakka baş açık yalın ayak* ³

H. 944 = M. 1537 de vefât etmiştir ⁴. Vasiyeti üzerine Dimaşk'da Bâbu's-sagîr'deki Kubûr-ı sâlihîn ismindeki mezarlığa defnedilen İshak Çelebî'nin bir divânı ⁵ ile Risâle-i İmtihaniyye adlı bir eseri vardır ⁶.

¹ Asıl adı Ali olup Tire'de dünyaya gelen Muammâyî, İran seferinden avdet eden Yavuz Sultan Selim'e bir *muammâ risâlesi* sunmuş idi. bk. Beyânî, *Tezkire*, 84/b. Muammâyî, Latîfî'nin zamanında Edirne Bezzâzistanı'nda sahaf idi, bk. *Tezkire*, 43/b.

² Bk. Latîfî, *Tezkire*, 43/b.

³ Bk. Riyâzî, *Tezkire*, 17/b.

⁴ Hasan Çelebî'de : H. 949 = M. 1542, bk. *Tezkire*, 84/a. Hammer, aynı yerden almış görünüyor, bk. *DOT*, III, 3.

⁵ Divânları hak. bk. *TYDK*, s. 111 v. d. Kadirî Çelebî, *Divân*, sonunda İshak Çelebî'nin murabba'sı vardır, bk. İzzet Koyunoğlu Ktp. Cennâbî, bir de

Selim-nâmesi : İshak Çelebi, Yavuz Şultan Selim'in cülüsünü müteâkip kaleme aldığı *Selim-nâme* veya *İshak-nâmesinin* mukaddime (= dibâce) sinde bu eseri ne maksadla yazdığını belirtmekte, Bayezid devrinde takdir edilmemesi sebebiyle yalnız kaldığını, fakat, Selim gibi nâmdar ve âdil birisi padişah olunca, onun menâkıbını yazmayı düşündüğünü zikretmektedir.

H. 915 = M. 1509 senesindeki Osmanlı devletinin iç durumu ile İstanbul'u baştan-başa yıkan meşhur zelzele (= kıyâmet-i sugrâ) ⁷ dan başlayarak Selim'in tahta geçmesine kadar geçen devreyi belirten *Selim-nâme* (*İshak-nâme*), 918-920 = 1512-1514 seneleri arasında kaleme alınmış olmalıdır. Bir çok hususların halline yardımcı olan bu *Selim-nâme*, bilhassa, kardeşlerin durumları ile Bayezid'in Şehzâde Ahmed'e gönderdiği mektublar ⁸, bu şehzâdeye tarafdar Hadım Ali Paşa'nın oynadığı rol, Şah-Kulu Baba Tekeli isyânı hakkında diğer kaynaklarda bulunmayan pek çok yeni bilgileri ihtivâ etmektedir ⁹. Filvâki, bu *Selim-nâmede*, Selim'in Gürcistan seferinden bahsedilmemiş ise de, onun zorla sancağını değiştirmek maksadiyle Kefe'ye gitmesi ve Rumeli'nde bir sancak elde etmek üzere giriştiği teşebbüsleri etraflıca ele alınmış, babası ile yaptığı Çorlu savaşı hakkında da bir hayli tafsîlât verilmiştir. Bu bakımdan, yeni ve orijinal bilgileri ihtivâ eden bu *Selim-nâme*, diğer Selim-nâmelere de örnek olmuştur, denebilir.

Nushaları : Hazine Ktp. Nr. 1423 (muhtemelen müellifin el yazısı iledir); Revân Ktp. Nr. 1275 (istinsah tarihi : 939, Mahmud); Revân Ktp. Nr. 1276 (istinsah tarihi : 925, Mahmud b. Hüsrev el-Celâlî); Âşir Ef. Ktp. Nr. 655 (istinsah tarihi : 1065, Abdulkadir); Üniversite Ktp. Nr. 2614, 2487. Diğer nushaları hak. bk. Flügel, Kat. II, 212 v. d., Blochet, Catalogue, An. Fond. Nr. 141; İsmet

münşeâtı olduğunu zikreder ki (bk. *Çaylak*, II, 399/a), III. Ahmed Kütüphanesinde bulunan *Selim-nâmesi* (Nr. 2672) nin sonunda bu münşeât bulunmaktadır.

⁶ Eserleri hak. bk. *ŞN*, 469-70; *OM*, II, 76; *GOW*, s. 53.

⁷ Zelzelenin vüs'ati ile alınan tedbirler hak. bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *İstanbul, İsl. Ans.* V/2, 1208.

⁸ Bu mektupların suretleri hak. bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Bayezid'in ölümü meselesi*, *TD*, 24 (1970), s. 4 v. d.

⁹ Bu hususda bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Şah-Kulu Baba Tekeli isyânı*, *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı: 3 (1967), s. 35 v. d., 4 (1968), s. 56 v. d.

Parmaksızoğlu, *Üsküplü İshak Çelebi ve Selim-nâmesi*, TD, 5 - 6 (1952), s. 131 v.d., TYK, s. 207 v.d.

Bibl. - ŞN, 469 - 70; 'Aylem, II, 399/a; Sehî, *Tezkire*, 19/b (matbu; s. 45 v.d.); MŞ, 51/a - 52/b; Hasan Çelebi, *Tezkire*, 83/a; KZ, I, 284; Latîfî, *Tezkire*, 42/b (matbu: s. 89 v.d.); Kûnh, 383/b - 384/a; Şazarât, VIII, 254; Riyâzî, *Tezkire*, 17/a v.d., SO, I, 324; GOD, II, 218 v.d. DOT, III, 3; OM, II, 76; GOW, 53; Tez, s. 5 v.d., İsmet Parmaksızoğlu, *ayn. mak.*, s. 123 v.d.

(ii) Keşfi'nin Selim-nâmesi.

Müellif: Keşfi Mehmed Çelebi, Sekbân-başı ve Amasya vâlisi olan Hızır Ağa'nın oğlu olup meşhur münşî ve tugrâ'î (= nişâncı) Tâcî-Zâde Câfer (ölm. 1515) ve Sa'dî Çelebi'lerin yanında yetişmiş, o sırada Trabzon vâlisi bulunan Selim'in hizmetine girerek, onun padişahlığının ilk zamanlarında muhtelif vazifelerde bulunmuştur. Nitekim, Divân Kâtibi, Mısır seferi sırasında da Sır Kâtibi ve H. 926 = M. 1519 da da Anadolu Defterdarı olan Keşfi, H. 927 = M. 1521 de diğer Amasyalıları gibi tekaüde çıkarılmış ve H. 931 = M. 1524 de İstanbul'da vefât etmiştir. G. Flügel, *Avâmil-i fûrs* adlı bir eseri olduğu bilinen bu Keşfi'yi, Hammer'e istinaden, H. 945 = M. 1538 de ölen Sinoblu Keşfi ile karıştırmıştır. Esasen, Tezkirelerde bu senede ölen Keşfi'nin Gedüzlü Keşfi olduğu zikredilmektedir¹⁰.

Selim-nâmesi: Dünyada rütbe, âhirette menzil bulmak için Kanunî Sultan Süleyman'ın cülûsu sırasında bir *Selim-nâme* (veya: *Tarih-i Sultan Selim Hân*) kaleme alan Keşfi, Kanunî'nin cülûsuna: « *Süleyman-ı Süleyman-ma' delet* » şeklinde tarih düşürüp, ona:

Habbezâ iklim-i Osman reşk-i mecmu'ı diyâr

Kim ona Hak bir şeh-i şâyeste kıldı şehriyâr

matla'lı kasıdeyi yazmıştır.

Selim-nâmesini 920=1514 de yazmaya başlayıp 927=1521 de tebyiz eden Keşfi, bir çok olaylara tarih düşürmüş veya murabba' yazmıştır. Çok enteresan olan bu *Selim-nâmede*, 917=1511 den itibaren padişah olmak isteyen Selim hakkında verilen bilgiler, tamamen doğrudur. Her ne kadar, Selim'in Kefe'ye gitmesinden, babası ile giriştiği Çorlu savaşından bahsedilmemiş ise de, diğer haberler mevsûktur. Bilhassa, bu *Selim-nâmede*, son ânında dimağı

¹⁰ Tafsîlât için bk. GN, s. 27.

muhtel olarak deliren Bayezid'in ölümü hakkında gayet orijinal haberler verilmekte ¹¹ ve bir mersiye (= ağıt) ile anılmaktadır :

*Hasreta derda kanı ol şehriyâr-ı kâmkâr
Bayezid b. Mehmed Hân ferîd-i rûzgâr* ¹²

Bundan sonra, Selim'in iş başına geçip Kızılbaş seferine hareketinden bahisle, onun Şah İsmail ile olan savaşını ve savaştan sonra ele geçen zengin ganimetlerin mahiyetini belirten Keşfi, Çaldıran'da şehid olanlara düşürülen tarihi zikretmektedir :

*Yâ ilâhî Hazret-i Sultan Selim'in haşrede
Rûh-ı hasmı sehm-i sehmile_ola zîr-i kavse
Kim Kızılbaş içre düşen ceysine târihdür
Yâreb ol ervâh-ı pâkin cây ola firdevsde* ¹³

İran seferi gibi, Mısır seferini de uzun-uzadıya anlatan Keşfi, bu arada İstanbul ve Galata için de bir murabba' kaleme almıştır (bk. Ek. I).

Nushaları : Esad Efendi Ktp. Nr. 2147; Flügel, *Kat.* II, 211.

Bibl. - Latîfî, *Tezkire (Keşfi-i İstanbûlî)*, 151/b (matbu: s. 282 v.d.); *OM*, III, 122; *DOT*, III, 3; *GOW*, s. 50-1; *Tez*, s. 1 v.d., *GN*, s. 26-27.

(iii) İdris-i Bitlisi'nin Selim-nâmesi.

Müellif: Hekimüddin İdris, Şeyh Hüsameddin Ali el-Bitlisi'nin oğlu olup Akkoyunlu Beyi Sultan Yâkub (ölm. 896 = 1491)'un yanında münşî idi. Şah İsmail'in Azerbaycan bölgesine hâkim olması üzerine, Şi'îlikden nefret ederek H. 907 = M. 501 de II. Bayezid'in yanına geldi ve bu padişahın emriyle 908 = 1502 de başlamak, 30 ayda bitirmek ve 'Aṭâ Melik Cüveynî, Vaşşâf ve Şerefeddin Ali Yezdî'nin eserlerini örnek almak suretiyle, farsca *Heşt Bihişt* (veya: *Kütü-bü's - şıfâtı's - semâniyye fi Ahbârî'l - kayâşratı'l - 'Osmâniyye*) ¹⁴

¹¹ Bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Bayezid'in ölümü meselesi*, *TD*, 24 (1970), s. 13 ve not. 52.

¹² Bk. *Selim-nâme*, Esad Ef. Kt. Nr. 2147, 21/b.

¹³ Bk. *Selim-nâme*, 44/b. Krş. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, *TD*, 22 (1968), s. 71.

¹⁴ Bk. Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, *Selimşâh-nâme*, Fars. Yazm. Lâlâ İsmail Efendi Ktp. Nr. 348/II, 40/a.

almaktadır. Bununla beraber, *Selim-nâme*, İdris'in ölümü dolayısıyla tamamlanamamıştır. Nitekim, *Selim-nâme* için hazırlanan müsveddelerin çoğu kaybolmuş, kaybolmayan bir kaç tanesi de Kanunî Sultan Süleyman'ın emri ile oğlu Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi (bk. Nr. xv) tarafından tamamlanmıştır. Nitekim, Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, babasının karışık müsveddelerini bir araya getirerek, tamam olan kısmı aynen tebyiz edip boşluklarını da tamamlamıştır ²¹. Bu yüzden kendisinin *Selimşâh-nâmesi* ile babasının *Selim-nâmesi* bir arada bulunmakda, yer-yer de birbiri ile tedahül etmektedir. İşte bu hususu belirten ve en mükemmeli olduğunu tahmin ettiğimiz bir nüsha (Revan Ktp. Nr. 1540), Bayezid'in son günleri olayları istisnâ edilecek olursa, diğer *Selîmnâmeler* gibi, 918 = 1512'de başlayıp 924 = 1518 senesinin sonunda bitmektedir ki, son kısımları Ebu'l-Fadl tarafından ikmal edilmiştir. İdris'in isminin sık-sık geçtiği bu nüshada, Bayezid'in son günleri, Yeniçeri ileri gelenleri ile Anadolu (= Rum) Sipâhîlerinin ve İstanbul'da bulunan uzak görüşlü kimselerin Selim'i Kefe'den İstanbul'a getirmek üzere giriştikleri teşebbüsler ²², iş başına geçen Selim'in kardeşi Sultan Ahmed'le mücadelesi, ülemâdan alınan fetvâlara istinaden ²³ Kızılbaşların katliâmı hâdisesi ²⁴ ve müteakiben girilen İran seferi tafsîlâtla anlatılmakda, bilhassa, Çaldıran savaşı

²¹ Bk. *Selimşâh-nâme*, Nr. 348/II, 38/b, 39/a.

²² . . . تمامی هرا خواهان سلیم خانی از اعیان یکی چری و سپاهیان روم و خرد مندان در دولت خانه خلافت رای و مشاورت بر طلب سلطان از کفه باستانبول مقرر داشتند و در تأیید او در سلطنت همت عظیم رکاشتند و رسل و رسایل متعاقب بطلب سلطان Bk. *Selim-nâme*, Nr. 1540, 8/a.

²³ Alınan fetvâların suretleri : M. C. Şahabeddin Tekindağ, *TD*, 22 (1968), s. 53 v. d.

²⁴ . . . و حکام بلاد فرمان واجب الاتباع فرستاد که از زوی تحقیق وامعان در هر شهر و رستاق نام بنام این طایفه را که انتساب ایشان از قدیم و حادث بآن سر خیل ارباب الحاد متحقق باشد هر کدام که بالغ و بسن بلوغ رسیده باشند و جوانان و پیرن نابالغ که عمر در ضلالت گزرانیده تمامی را مفصل کرده بدرگاه عالی بفرستد بعد از ضبط متجاوز Bk. *Selim-nâme*, Nr. 1540, 9/b, str. 12-15. Ebu'l-Fadl, manzum olarak bu ifadeyi yeniden kaleme almıştır (bk. Nr. xv).

üzerinde durulmaktadır. Yine bu nüshada, Çaldıran savaşından sonra, Selim'in emri ile Tebriz'e gidip Ulu Câmi' ²⁵ de padişah namına halka aman verdiğini bildiren İdris ²⁶, Amasya'ya çekilen Selim'in yeniden Acem vilâyetine azimetini, Dulkadır memleketinin zaptını, Kemâh ve Diyarbekir bölgesinin fethini uzun-uzadıya anlatmaktadır. Aynı nüshada, Suriye ve Mısır'ın fethi anlatılmakta, Selim'in Mısır'da bulunduğu sırada gelen Mekke Emiri Şerif Berekât'ın oğlu Ebû Numeyy'in hakkında bilgi verilerek, Cidde'nin Portekiz istilâsından kurtarılması ²⁷ belirtilmekte, nihayet Kâbe'ye, üstünde padişahın lâkablari yazılı *libâs-ı Ka'be* (*kisve* = *örtü*) ²⁸ ile *mahmel* ²⁹ in gönderildiği zikredilmektedir ki, bu son kısmın Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi tarafından tamamlandığı anlaşılmaktadır. Çok orijinal olan bu nüsha, Selim'in Mısırdan dönüşünü, İbnü'l-Haneş'in öldürülmesini ³⁰ ve Selim'in ziyaretlerini belirttiğinden sonra, 925 = 1519 de mehdilik iddia eden Celâl'in ölümü ile son bulmaktadır.

Nushaları : Revan Ktp. Nr. 1540; Lâlâ İsmail Ef. Ktp. Nr. 348/I, s. 1 - 30; Emanet Hazinesi, Nr. 1423, 1 - 36/b.

²⁵ Tebriz'in Sahib-Âbâd mahallesinde bulunan ve mavi-altın sarısı çinilerle süslü Sultan Hasan Câmi. Tafsîlât için bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *TD*, 22 (1968), s. 72, not. 85.

²⁶ این فقیر حقیر با ممدودی از توابع همان شب از مرند چنان متوجه تبریز شد که «... وقفیر حقیر اولاً بمسجد جامع کبیر زول نمود...» bk. *Selim-nâme*, Nr. 1540, 14/b.

²⁷ Bu hususda bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Selman Reis'in arızası, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı: 9 (1968), s. 77 v.d.

²⁸ Kisve (= *kisveta'l-Ka'be eş-Şerife*), siyah ipekli kumaşdan mamûl bir örtü olup, üzerine kelime-i şahâdet işlenmiştir. Örtünün yukarısından, üçde ikisinden itibaren altın işlemeli bir şerit (*hizâm*) geçirilmiş olup, üzerinde Kur'an sûreleri bulunmakta idi. Mısır'dan kervanla gönderilen bu örtü, I. Ahmed'den sonra İstanbul'da imal edilerek, Mısır veya Şam tarikiyle mahmel (= Şurra) denilen hususî bir kervanla gönderilmiştir. Yakında çıkacak kitabımızda bu hususla ilgili geniş bilgi verilecektir.

²⁹ Mahmel, ağaçdan yapılmış içi boş, dört köşe, üstü ehram biçiminde süslü bir mahfe olup, hac kervanının başında gelen bir deve (= mahmel devesi) tarafından taşınırdı. XIII. yüzyıldan beri Türk ve Müslüman hükümdarlarının, hac mevsiminde kendilerine bir şeref mevkii temin edip, üstünlüklerini Şerife kabul ettirmek maksadiyle mahmel gönderdikleri bilinmektedir.

³⁰ Bu hususda bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Bika' Emiri Nâşır ad-Dîn Muhammed ibn al-Haneş'a dair bir vesika*, *TD*, 16 (1962), 107 v.d.

Bibl. - ŞN, 327-8; KZ, I, 283; Sa'deddin, *Tâcü't-Tevârih*, II, 566; Şazarât, VIII, 132; Hâdîka, I, 263 v.d., Müstakim-Zâde, *Tuhfe*, s. 110 v.d., OM, III, 7; AZ, s. 24; GOW, s. 46-8; *Persian literature*, I, 413; Tez, s. 21 v.d., F. Tauer, s. 95 v.d. 98; Hop, II, 267; C. H. Becker, *Barthold's Studien über Kalif und Sultan, Der Islam*, Band VI, Heft 4 (1916), s. 390 v.d., H. Massé, *Sélim Ier en Syrie d'après le Selim-namé, Mélanges Syriens offerts à M. René Dussaud*, Paris, 1939, II, 779 vd..

(iv) İbn Kemal (= Kemal Paşa-Zâde Şemseddin Ahmed) in Selim-nâmesi.

Müellif: İbn Kemal veya daha ziyade Kemal Paşa-oğlu demekle tanınan Mevlânâ Şemsü'l-mille ve'd-din müfti Ahmed Çelebî ³¹, Tokatlı Kemal Paşa'nın torunu ve Sancak Beyi Süleyman Bey'in oğlu olup, doğum yeri Tokat'tır ³². Ailece asker olmasına rağmen, genç yaşında ilmiye sınıfına geçen İbn Kemal, başta Tokatlı Lütfî ³³ olmak üzere, Kestelli ve Hatib-oğlu gibi zamanının en değerli müderrislerinden ders görmüş, tahsilini ikmalinden sonra Edirne'deki Halebiyye Medresesi'ne müderris olmuştur. Bundan sonra, Müeyyed-oğlu'nun tavsiyesi ile *Tevârih-i âl-ı Osman* adlı eserini ikmal ederek Bayezid tarafından Taşlık Medresesi'ne tâyin edilen İbn Kemal, 922 = 1516 de Selim zamanında, Anadolu Kazaskeri olmuş ve onunla birlikde Mısır seferine katılmıştır. Bu sefer sırasında, Selim'in emri ile Memlûklı müelliflerinden Türk menşeli Ebu'l-Meḥâsin Yûsuf b. Tağrı-birdî (ölm. 1464) nin *an-Nucûm az-Zâhire fî Mulûk-ı Mısr ve'l-Kâhire* adlı Memlûk tarihini ³⁴ türkçeye tercüme etmiş idi ³⁵. Mısır seferinden dönüşünde müderrisliğe devam eden İbn Kemal, 932 = 1526 de, Kanunî zamanında, Şeyhülislâm olmuş ve H. 940 = M. 1534 da vefât ederek Edirne

³¹ Bk. Sehî, *Tezkire*, 18/2.

³² Hüseyin Hüsameddin Efendi'ye göre Amasyalı (bk. *Amasya Tarihi*, İstanbul, 1927, III, 224, not. 4), Sehî'ye göre ise Edirnelidir (bk. *Tezkire*, 18/a).

³³ Bu tanınmış ilim adamı hak. bk. M. Şerefeddin Yaltkaya, *Molla Lutfi, Tarih Semineri Dergisi*, sayı: II (1938), s. 35 v.d.

³⁴ Arabça Yazma, Ayasofya Ktp. Nr. 3498-9, cild. 6-7. Nşr. W. Popper. *İbn Taghri Birdî's Annals, entitled an-Najûm az-Zâhira fî Mülûk Mısr wal-Kâhira*, Berkeley-California. Müellif ve eseri hak. bk. GAL, II, 51-2; Suppl. II, 39.

³⁵ Bk. Süllem, I, 22/a.

Kapusu dışında Emir Buhârî Tekyesi yakınına (Mahmud Çelebi Hazîresine) gömülmüştür ³⁶.

Bir çok meselelere dâir 200e yakın risâlesi bulunan İbn Kemal ³⁷, Bayezid'in emriyle, İdris gibi, başlangıçtan Bayezid devri dahil bir *Tevârih-i âl-ı Osman* kaleme almış ve her padişah devrine bir defter tahsis etmiştir ³⁸. Bununla beraber, *Tevârih-i âl-ı Osman*'ını Yavuz ve Kanunî devirlerinde de devam ettirerek 7 Safer 933 = 13 Kasım 1527 ye kadar getirmiştir. Şiirle de meşgul olduğu bilinen İbn Kemal ³⁹, *Gülistana* nazîre olarak farsça bir *Nigârîstan* ⁴⁰ ve 7777 beyitlik Türkçe bir *Yusuf ve Zeliha* yazmış, ayrıca, Şi'ilere karşı sert ifadeler taşıyan fetvâlar ⁴¹ kaleme almıştır.

Selim-nâmesi : İbn Kemal'in bütün bunlardan ayrı olarak bir de *Selim-nâme* kaleme aldığı iddia edilmektedir. Filhakika, İbn Kemal'in *Selim-nâmesi* (Hazine Ktp. Nr. 1424) ile umumî *Tevârih-i âl-ı Osman*'ının Selim'e ait *IX. Defteri* (Fatih Ktp. Nr. 4221 ; Ali Emiri Ktp. Nr. 29 ; Velîyüddin Ef. Ktp. Nr. 244/III), yakın benzerliklerine rağmen, bâzı farklarla birbirlerinden ayrılmaktadırlar. Meselâ, bir çok değişik hususların bulunduğu *Selim-nâmede*, Şah-Kulu Baba Tekeli vak'ası hakkında verilen haberler (Nr. 1424, 25/a - 28/a), *IX. Defterde* (Nr. 4221, 204/a) çok az ve tamamen değişik bir şekildedir. Yine *Selim-nâmede* bulunan ve :

حيفا سليم شاه حيف ای حذيو عالم
کوکړ کبر کېودی طو تماغه سا که ماتم

beyitleri ile tekrar edilen mersiye (108/a), *Tevârih-i âl-ı Osman*'da

³⁶ Emir Buhârî Tekyesi (sonradan: Câmîi) yakınına gömülmesine: «هَذَا مَقَامُ أَحْمَد» tarih olmuştur, bk. Ayvansarâyî, *Vesfeyât*, Esad Ef. Ktp. Türk. Yazm. Nr. 1375, 61/a.

³⁷ Risâleleri hak. bk. Atsız, *Kemalpaşa-oğlu'nun eserleri, Şarkiyat Mecmuası*, VI, (1966), s. 79 v.d.

³⁸ Nushaları hak. bk. Atsız, *ayn. mak.*, s. 75 v.d., *TTY*, s. 121 v.d.

³⁹ Divânından seçmeler, bk. Riyâzî, *Tezkire*, 15/a v. d., *Kemalpaşa-oğlu divânı* (= *Divân-ı Kemalpaşa oğlu*), Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 1942. Krş. *TYDK*, s. 103 ; İbn Kemal, *Divân*, İstanbul, 1313.

⁴⁰ Bk. 'Aylem, II, 355/a. Krş. Atsız, *ayn. mak.*, s. 82 ; İsmet Parmaksızoğlu, *Kemalpaşa-Zâde, İslâm Ansiklopedisi*, VI, 565. Halbuki, Sehî, bu eserin Şehy Abdurrahman Câmî (ölm. 1492) nin *Bahârîstan* (yazılışı : 892/1487) adlı kitabına nazîre olarak kaleme alındığını zikretmektedir, bk. *Tezkire*, 18/b.

⁴¹ Fetvâlarının suretleri hak. bk. M. C. Şahabeddin Tekindag, *Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi, TD*, 22 (1968), s. 49 v.d. Krş. Atsız, *ayn. mak.*, s. 77.

(*Defter IX*, Nr. 4221) yoktur ⁴². Bununla beraber, bir çok değişik hüsusların yer aldığı *Selim-nâme*yi, *IX. Defter*den tamamen ayırmak mümkün değildir. Biz, Kanunî'nin emri ile yazılan *X. Defter*in *Târih-i Üngurus*, *Fetih-nâme* veya *Zafernâme-i Sultan Süleyman* ve Mohaç savaşı ile ilgili kısmın da *Mohaçnâme* ⁴³ adlarını taşıdıklarını, nihayet Riyâzî'nin ifadesini ⁴⁴ dikkat nazarına alarak, Selim'e ait olan kısmı *Selim-nâme* şeklinde adlandırmak istedik.

Yavuz Sultan Selim'in medhi ile başlayan *Selim-nâme*de, diğer *Selim-nâmeler*de olduğu gibi, Bayezid'in son zamanları ile kardeşler mücadelesinden bahsedilmekde olup, Şah İsmail ve mezhebi-şi'a ehlinin eshabı şetm etmesi ⁴⁵, ehl-i sünnet olan âlimleri öldürtmesi hakkında geniş bilgiler verilmekde, Şah İsmail'in babası ve Uzun Hasan'ın damadı Şeyh Haydar'ın Akkoyunlu beyi Sultan Yâkub ile münasebetleri, Şeyh Haydar'ın oğlu Sultan Ali'nin Erdebil'de hurûcu, Rüstem Mirzâ ile ilgisi, Şeyh Haydar'ın küçük oğlu Şah İsmail'in hurûcu ile Anadolu'daki propagandaları ele alınmaktadır. Bundan sonra, Şah-kulu Baba Tekeli vak'ası, *XI. Defter*den tamamen başka türlü ve gayet enteresan bir şekilde anlatılmakda, bilhassa, Tekeli Sipâhîlerin durumları ile Hadım Ali Paşa'nın ölümü hâdisesi, çoluk çocukları, mal ve develeri ile müdevver hendekler arkasında döğüşen Tekeli Türkmenler hakkında hiç bir kaynakda bulunmayan yeni bilgiler verilmektedir ⁴⁶. Nihayet, Şah İsmail'in Osmanlılar aleyhindeki hareketleri ile Selim'in Çaldıran Savaşı tafsilâtiyle belirtilen bu *Selim-nâme*de, ayrıca, Celâl-Zâde'nin *Selim-nâmesinde* olduğu gibi (Nr. v), menziller ele alınmaktadır.

109 varak olan bu *Selim-nâme*, tahta yeni çıkan Kanunî Sultan Süleyman'a ithaf edilen beyitlerle bitmektedir:

⁴² Kemalpaşa-Zâde'nin Yavuz'a mersiyesi: Esad Ef. Ktp. Nr. 3415, 90/b-92/b. Krş. Atsız, *agn. mak.*, s. 76, 2. *Divân ve şiirleri*. Nr. 3.

⁴³ Nşr. M. Pavet de Courteille, *Histoire de la campagne de Mohacz*, Paris, 1859.

⁴⁴ Riyâzî, müftiliği yanında mânevî âlemde de nüfuzu bulunması cihetiyle müftî's-sağaleyn unvanı ile belirttiği Kemak Paşa-Zâde Ahmed için: «... şâhib-kırân-ı zamân Sultan Selim Hân'ın futûhatını yazmıştır» demektedir, bk. *Tezkire*, 14/b, str. 1.

⁴⁵ Krş. *Risâle*, Pertev Paşa, Ktp. Nr. 621, 31/a v.d., M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 49, 77.

⁴⁶ Bk. Nr. 1424, 25/a v.d., M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Şah-Kulu Baba Tekeli İsgâni, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, sayı: 4 (1968), s. 58

کر فرو رفت اختری از اسمان سلطنت
آفتاب اوج شاهی جاودان تابنده باد
ورکلی از شاخسار ملک بر خاک اوفتاد
47 کلبنی اقبال سلطان جهان پابنده باد

Nushaları : Hazine Ktp. Nr. 1424; Revan Ktp. Nr. 1277 (istinsah tarihi : 1001, Ahmed b. Ali).

Bibl. - ŞN, 381 v.d., KZ, I, 283; Süllem, I, 22/a; Riyâzî, Tezkire, 14/a v.d., Aylem, II, 355/a - 356/a; Şazarât, VIII, 238 v.d., Mecelle, 47/a; AZ, s. 19; OM, I, 223; GOD, II, 205; GAL, II, 449-453; GOW, s. 61-63; Evliyâ Çelebî, Seyâhatnâme, İstanbul, 1314, I, 345; Müstakim-Zâde, Davâtu'l-Meşâyih, İstanbul, tarihsiz, s. 16. H. Ritter, Ayasofya kütüphânesinde tefsir ilmine âit arabça yazmalar, TM, VII - VIII/II, s. 73 v.d., İsmet Parmaksızoğlu, Kemal Paşa-Zâde, İslâm Ans. VI, 561-6; Atsız, Kemalpaşa-oğlu'nun eserleri, Şarkiyât Mecmuası, VI, s. 71 - 112.

(v) Celâl-Zâde Mustafa Çelebî'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Umûmiyetle kendisine « Koca Nişâncı » lâkabı verilen Celâl-Zâde Mustafa Çelebî, menşe itibarile Tosya'lı olup, ilk tahsilini memleketinde yapmış, geri kalanını tanınmış müderrislerin derslerine devam etmek suretiyle İstanbul'da tamamlamıştır. Bilhassa, inşâ san'atında temayüz edip, geniş bir bilgiye sahip olan Celâl-Zâde, 1516 da, Pirî Paşa'ya intisap ederek Divân-ı Hümayûn kâtipliğinde, Kanunî devrinde ise Mısır'a giden Makbul (= Maktul) İbrahim Paşa'nın Divânı kâtibliğinde bulunmuş ve 931 = 1524 de Reisü'l-Küttâblığa getirilmiştir. Bundan sonra 941 = 1534 de Kanunî'nin Irakeyn seferine katılarak Nişâncı (= Tuğrâ'i) olan Celâl-Zâde, 23 sene bu memuriyeti muhafaza etmiş ve 964 = 1556 da, kendi isteği ile, tekaüd olarak Müteferrika-başılıkla iktifâ etmiştir. Bununla beraber, 974 = 1566 da, Szigetvar seferi sırasında, ikinci defâ, Nişâncı olan Celâl-Zâde, 975 = 1567 de vefât ederek Eyüp civarında Nisâncı mahallesinde inşâ ettirmiş olduğu câmiinin yanına gömülmüştür. Ölümüne : « ilâhî rahmet eyle Mustafaya » mısraı tarih düşürülmüştür.

47 Nr. 1424, 109/b.

İnşâ san'atında üstad sayılan Celâl-Zâde, Eyüb'de Nişancı mahallesindeki evini ve bağçesini ilim adamlarına tahsis etmiş idi. Nitekim, 965 = 1557 de Mustafa Çelebi b. Celâl en-Nişancı'yı Eyüb'deki evinde ziyâret eden Kûṭbu'd-dîn en-Nehrevâlî el-Mekkî (ölm. 990 = 1582), onun inşâ san'atındaki kudretine bilhassa işâret eder ⁴⁸. İşte, Celâl-Zâde, bu kudretine dayanarak, devlet ve ordu teşkilâtını, vilâyet, sancak ve kalelerini belirtmek için ⁴⁹ *Ṭabaḳâ-tu'l-Memâlik fî Derecâtî'l-Mesâlik* ⁵⁰ adlı mühim bir eserle, din ve ahlâk üzerine *Enîsü's-Selâṭîn ve Celîsü'l-Havâḳîn* adlı bir kitap kaleme almış, farsçadan *Tarih-i Kal'e-i İstanbul ve Ma'bed-i Ayasofya* adlı eseri tercüme etmiştir. Bir de «Nişânî» mahlası ile *Divânı* olan Celâl-Zâde'nin namına *İnşâ Mecmuası* tertip edilmiştir.

Selim-nâmesi : Celâl-Zâde, 70 yaşından sonra kaleme aldığı *Selim-nâme* (veya : *Meâşir-i Selim-Hânî* = Hâniyye) sinde, Selim'in Trabzon vâililiğinden başlayarak, şehzâdeliği ve padişahlığı zamanındaki seferlerinden bahsetmektedir. Bilhassa, tenkidî bir dil kullanan Celâl-Zâde, vak'aları tahrif eden müelliflere işâret ederek, baba-oğul arasında cereyan eden Çorlu savaşının esasını belirtmeğe çalışır ⁵¹ ve iyi ahlâklı bir adam olan Selim'in mağlûp olmadığını isbata gayret edip baba-oğul arasındaki ihtilâfda vezirlerin oynadığı menfi role temas eder. Umûmiyetle, vak'aların sebeblerini belirten Celâl-Zâde, daha Trabzon'da vâli iken şi'îlerle mücadeleyi şiâr edinen Selim'in Gürcistan seferini anlattıktan sonra, halkın hissiyatına tercüman olan Ozanların onu tutmaları hususunu açıklar ⁵². Celâl-Zâde, yine bu *Selim-nâmede*, Bayezid

⁴⁸ Bk. E. Kâmil, *Gazzî-Mekkî Seyahatnâmesi, Tarih Semineri Dergisi*, 1-2 (1937), s. 77 v.d.

⁴⁹ Nitekim, Mekkî, ziyareti sırasında onun Osmanlı Devletindeki kaleler hakkındaki bilgisine hayret etmiş idi : « ... bana padişahın idaresinde 1200 kalenin bulunduğunu söyleyerek onları tavsif ederken birisine kullandığı kelimeleri ötekisini vasfederken kullanmıyordu ; bu keyfiyet onun derece-i iktidarını pek güzel gösterir » bk. E. Kâmil, *agn.-mak.*, s. 78 (Krş. Sehî, *Tezkire*, 14/b). Kûṭbu'd-dîn en-Nehrevâlî el-Mekkî'nin hayatı ve eserleri hak. bk. el-Berḳu'l-Yemânî fi'l-Fetḥı'l-Uṣmânî, Riyâd, 1387 = 1967, s. 11 v.d.

⁵⁰ Türk. Yazm. Fâtih Ktp. Nr. 4423; Ayasofya, Ktp. Nr. 3396.

⁵¹ Bu savaş ve neticesi hak. bk. M. C. Şahabeddin Tekindağ, *Bayezid'in ölümü meselesi*, TD, 24 (1970), s. 5.

⁵² Celâl-Zâde, bütün meclislerde Ozanların : « *gürü Sultan Selim devran senündür* » diye türkû çıkardıklarını zikreder, bk. *Selim-nâme*, Hazine Ktp. Nr. 1274, 41/a.

zamanındaki memleketin umumî panoramasını çizerek Şah-Kulu Baba Tekeli vak'asının sebep ve neticelerini ortaya koyar ve Selim'in İran seferi hakkında, diğer *Selim-nâmeler*le bağdaşıp onları tamamlayan, geniş bilgiler vererek, ordunun konaklamasında mühim rolleri olan menzilleri ele alır ⁵³.

Nushaları : Revan Ktp. Nr. 1274; Hazine Ktp. Nr. 1415 ; İstanbul Arkeoloji Ktp. Nr. 362 ; Rieu, *Catalogue*, s. 50-1 ; TYK, s. 209 v.d.

Bibl. - 'Aṭā'i, *Zayl*, I, 105 ; Sehî, *Tezkire*, 14/a v.d. (matbu: s. 33 v. d.) ; MŞ, 283/a v.d. Peçevî, *Tarih*, İstanbul, 1283, I, 43; *Kūnh*, 419/b ; SO, IV, 375 ; AZ, 25 ; OM, III, 37-9 ; Hādîka, I, 295 ; GOD, II, 330 ; GOW, s. 102 - 3 ; İsmail Paşa, *İzâhu'l-maknūn fi'z-Zayl 'alâ Kaşfi'z-Zunūn*, nşr. Muallim R. Bilge, 1947, II, 418 ; Tez, s. 19 v.d., GN, s. 27 v.d., M. Tayyib Gökbilgin, *Celâl-Zâde Mustafa, İslâm Ans.* III, 61-3 ; İ. H. Uzunçarşılı, *16. asır ortalığında yaşamış olan iki büyük şahsiyet : Celâl-Zâde Mustafa ve Sâlih Çelebîler*, *Belleten*, 87 (1958), s. 391 v.d., 404 v.d.

(vi) Muhyî'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Belli-başlı kaynak ve tezkirelere baş vurmuş olmamıza rağmen, gayet orijinal bir *Selim-nâme* kaleme alan Muhyî'nin kimliğini tebite muvaffak olamadık. Burada bahis konusu olan Muhyî, *Leylî vü Mecnun*'u yazan Niğde'li Muhyî Çelebî midir, yoksa, Ali b. Hüseyin eş-Şâfi'nin *Reşehât*'ını tercüme eden Gülşenî Halîfelerinden Şeyh Muhyî midir, bilmiyoruz. Tezkirelerde, bir de Birgili Mevlânâ Muhyî zikredilmektedir ki, akla en yakın geleni de budur. Nitekim, Sehî, Birgi'de kadı olan bu Muhyî'nin güzel şiirleri olup, büyük devlet adamları ile sohbetlerde bulunduğunu, boğazına düşkün olması yüzünden de pilâvcı Muhyî olarak tanındığını belirtmektedir ⁵⁴. Muhyî, *Selim-nâmesinde* kendini :

محي چون ليل نهار ايدر دعا حضرتكه
بن قولك مدا حكم تا كم كنجبه اشبو جهان

şeklinde belirtir ki, burada, dünyanın sonuna kadar meddâhı olacağını söylediği hazret, muhtemelen Selim olmalıdır ⁵⁵.

⁵³ Bu hususda bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 57 v. d.

⁵⁴ Bk. *Tezkire*, 41/b.

⁵⁵ Bk. İzzet Koyunoğlu Ktp. Türk. Yazm. 43/b, str. 5.

Selim-nâmesi: Muhyî, gayet orjinal olup pek çok arkaik türkçe kelimeyi de ihtivâ eden *Selim-nâmesini* yazarken umûmiyetle : « سيد محمد بن سيد علي، از نيكي ايله روايت ايدر كم » kaydı ile bir *Selim-nâme* kaleme aldığı anlaşılan Seyyid Mehmed b. Seyyid Ali-i İzniki'ye istinad etmekde ⁵⁶, diğer *Selim-nâmeler* gibi, kardeşler mücadelesi ile Selim devrine girmektedir. Bilhassa, Çaldıran savaşını değişik ve diğer *Selim-nâmeleri* tamamlayan bir şekilde anlatan Muhyî, Selim'in emri üzerine, Çaldıran sahrası'nda şehid düşenlerin namına bir kabir yapıp üstüne bir direk (= amûd) dikildiğinden, muhtemelen büyük cesamette olan bu direğe, ölenlerin tarihleri yazılıp ruhlarına da dua edildiğinden bahsetmektedir : « heman Hünkâr buyurdi Anadoludan ve Rumeliden ve Yunandan ⁵⁷ ve Harçene ⁵⁸ den nekadar beyler ki şehid oldise heb bir yere cem' eylediler bir muazzam yer kazub heb ol şehidleri bir yere gömdiler üstünü örttiler, ol örtülen yerin üstüne bir amud diktiler, onların dahi tarihlerin yazub ruhlarına dua kıldılar » ⁵⁹. Öte yandan, bu *Selim-nâmede*, Çaldıran'da Şah İsmail'in giriştiği hücum sonunda şehid düşen Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa ve Şah İsmail ile bizzat karşılaşarak onu yaralayan, fakat sonunda korcu (= silâhdar) ların üşüşmeleri ile şehid düşen Malkoç-oğlu Tur-Ali ⁶⁰ hakkında verilen haberler çok önemlidir. Nitekim, Muhyî, Hasan Paşa ile Malkoç-oğlu'nun, Türk âdeti üzere tekfin edilmelerini belirtir : « ... oldem Hünkâr buyurdi Hasan Paşa'nın ve Tur-Ali b. Malkoç'un karnın yarub için taşra çıkarub misk ü anber birle cisimlerin toptolu kılub harîrden kefene sarub 'âc-ı abanosdan tabuta koyub... » ⁶¹ ve Tâcî-Zâde Câfer Çelebi'nin Malkoç-oğlu için yazdığı mersiyei nakleder :

⁵⁶ 27/b, str. 3; 14/a, str. 12; 1/a, str. 11 de bu müellifin bir *Selim-nâme* kaleme aldığı kayıdır.

⁵⁷ Karaman-oğullarının hâkim oldukları bölgeye verilen isim. Nitekim, İdris-i Bitlisî : « ولایت یونان که اکنون قرمان مشهورست » ifâdesi ile bu bususa işâret eder, bk. *Heşt Bihişt*, Nuruosmaniye Ktp. Fars. Yazm. Nr. 3209, 77/b.

⁵⁸ Burada Harçene (= Harşene) ile Amasya bölgesi kasd edilmektedir. Bu ismin menşei ve kasd ettiği bölge hak. bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *TM*, XVI.

⁵⁹ 41/a, str. 10-14. Keşfi, şehid olanlara düşürülen tarihi zikretmektedir, bk. *Selim-nâme*, 44/b, Nr. (ii).

⁶⁰ Silistire Livâsı hâkimi Malkoç-oğlu Tur-Ali Bey'in Şah İsmail'le savaşı ve şehid düşmesi ile ilgili kaynaklar hak. bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *TD*, 22 (1938), s. 68.

⁶¹ 37/b, str. 7-10. Osmanlılarda tekfin ve tahnid hak. bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Fâtih'in ölümü meselesi*, *TD*, 21 (1966), s. 107 ve not. 40, 108 ve not. 41, 42.

نازنین مالقوچه حیف اتدی جهان
 اولیدی شاه سلیمه چون پهلوان
 ترك ایدب دنیای فانیدن سفر
 اخرت منزلینه قلدی کزر
 لیک بکدر یوره کینه آوردی دوکون
 داغو طاشار بيله آغلادی اوکون
 یاس طوتو بن جمله رومک بکدری
 آغلشوبن جمع اولدی یکدری
 طور علیچون یاس قلدی شاه سلیم
 62 طور علیء یارلغادی اول علم

Bundan sonra, Osmanlı ordusunun Tebriz'e yürüdüğü sırada söylenilen kasîde ile Safevî ordusunda bulunan hâtûnların azad edilmeleri hakkında verilen haberleri ihtivâ eden bu *Selîm-nâme*de, Dulkadır-oğlu Alâüddeve Bozkurt Bey'le yapılan savaşlar çok değişik ve mufassal bir şekilde anlatılmakda, bilhassa, Selim'in Şah İsmail ile olan mücadelesinin Batıdaki akisleri belirtilmektedir: «کافر ولایتده و اونکروس مملکتده احادیثه خبر یابلایکم خنکار اناطولی ولایتنه کچدی چری جمع ایدب اول اتن یین قزل ترکه اوغراشدی...» 63 « Nihayet, Tebriz'de yapılan sürgünler hakkında fevkalâde önemli bilgiler bulunmaktadır: »

تبریزک اچندن اولی مالدار متعم خوجلردن و اوستاز صاحب کمال قلیجیلردن
 و جیجیلردن و او قیلردن و یایجیلردن مع القصه هر صنعتک اوستازلردن بیک
 یدی بوز خانه او سروب استانبوله کوندردی 64

62 38/a v. d.

63 51/a, str. 13 - 15.

64 68/b. İbn Kemal'in *Selîm-nâmesinde* (72/a): 2,000 mikdarı hâne. Ayr. bk. Haydar Çelebî, *Rûz-nâme* (Feridun Bey, *Münşeât*, I, 403); Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, *Selîmşâh-nâme*, Fars. Yazm. Lâle İsmail Ef. Ktp. Nr. 348 / II, 88 / b., Hadîdî,

جیم خوجکی و یشه کاری یازب استنبوله سردی بولاری

قوشب قوللر سرر استنبوله تیز که اولار بر کوشده بازار تبریز

bk. *Tevârih-i âl-i Osman*, Türk. Yazm. Üniversite Ktp. Nr. 1268, 199/b.

Nushası : Konya, İzzet Koyunoğlu Ktp.

Bibl. - Sehî, *Tezkire*, s. 104; GN, s. 30 (A. S. Levend'in görmediği halde bu *Selim-nâme*ye manzum bir eser demesi, tabiidir ki, yanlıştır); M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 71 v.d.

(vii) Şükrî-i Bitlisî'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Mahallî beylerden biri bulunan Şükrî-i Bitlisî, *Selim-nâmesinin* sonunda belirttiği gibi ⁶⁵, daha gençliğinde Herat ve Kılân'ı dolaşmış ve hemen her fende tahsilini tamamladıktan sonra ⁶⁶ son Dulkadirli beyi Şahsuvar-oğlu Ali Bey'e intisap etmiş ve Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır seferlerine katılarak büyük yararlıklarda bulunan bu Dulkadirli Beyi ⁶⁷ nin teşviki ve verdiği şifâhî bilgilere istinaden mesnevî tarzında manzum bir *Selim-nâme* kaleme almıştır. Bununla beraber, Şahsuvar-oğlu Ali Bey'in Ferhad Paşa tarafından Artuk-âbâd'da öldürülmesi üzerine, yerine getirilen Halil-oğlu Koçi Bey'e kapulanan Şükrî, *Selim-nâmesini* onun bildirdiklerine göre de tashih edip yeni bir revizyona tâbi tutmuş görünmektedir. Nitekim, *Selim-nâme* (veya : *el-Futûhâtu's-Selîmiye*) sini, Makbul (= Maktûl) İbrahim Pâşa vasıtasıyla Kanunî'ye takdim eden Şükrî ⁶⁸, ondan 20,000 akçe bahşiş almış idi. Kaynaklardan anlaşıldığına göre, Şükrî, Kanunî'nin Belgrad (1521) ve Rodos (1522) seferlerine katılmıştır.

Selim-nâmesi : Manzum olan *Selim-nâmesine* Kanunî'yi medheden bir kasîde ile başlayıp Halil-oğlu Koçi Bey'le görüşmesini ve *Selim-nâmenin* yazılışı sebebini anlatan Şükrî; diğer *Selim-nâme* müellifleri gibi, Selim'in Gürcistan seferini ve tahta geçmek üzere sabırsızlanan kardeşler arasındaki mücadeleyi tafsil etmektedir. Bilhassa, kardeşlerden Korkud Çelebi'ye büyük bir yakınlık duyan Şükrî'nin, onun, padişah olmak istemediğini, bilâkis, Selim'i tavsiye etmek üzere İstanbul'a geldiğini zikretmesi, tabiidir ki,

⁶⁵ Bk. Hazine Ktp. Nr. 1597, 244/b.

⁶⁶ Bk. MŞ, 308/b; burada tahsil ettiği fenler zikredilmektedir.

⁶⁷ Bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 59, 61 v.d., Ayn. müel., *Bika' Emiri Nâsır ad-Dîn Muḥammed ibn al-Hanaş'a dair bir vesîka*, TD, 16 (1962), s.108 v.d.

⁶⁸ «Saltan Selim-i merhûmun Kızılbaş seferin bahr-ı remelde nazm etmiştir ve dergâh-ı âlilerine ithaf eylemiştir», bk. MŞ, 308/b.

yanlıştır ⁶⁹. Bununla beraber, bu *Selim-nâmede*, Çaldıran başda olmak üzere savaşlar hakkında verilen haberler, umûmiyetle mev-suk ve geniş olup, diğer *Selim-nâmeleri* tamamlamaktadır. Yine bu *Selim-nâmede* eski Türk an'anesi ile bağdaşan bir çok kayıd-lar da vardır. Nitekim, Bayazid'in Türk âdeti üzere tertip edilen cenâze merâsimi hakkında *Selim-nâmede* mevcut haberler ⁷⁰, çok ete-terasan olup çağdaş kaynaklarla da bağdaşmaktadır ⁷¹.

Şükrî'nin manzum *Selim-nâmesini*, 1030=1620 de, Çerkesler kâtibi Yusuf (bk. Nr. xvi), nesre çevirmiş ve bâzı beyitlerini de değiştirmiştir. Öte yandan, Azmî-Zâde Mustafa (ölm. 1622) ile 1037=1627 de Cevrî, aynı *Selim-nâmeyi* yeniden kaleme almış görünmektedirler ⁷².

Nushaları : Hazine Ktp. Nr. 1597, 1598 ⁷³; Flügel, *Kat.* II, 229; Rieu, *Catalogue*, s. 174

Bibl. - MŞ, 308 / b v.d., Latîfî, *Tezkire*, 100 / a v.d. (matbu: s. 204); KZ, I, 284; *Kühn*, 401 / a v.d., *GOD*, II, 452; *SO*, III, 72, 155; *GOW*, s. 51 v.d., *Tez*, s. 7 v.d., *GN*, s. 22-24.

(viii) Sucûdî'nin *Selim-nâmesi*.

Müellif : Sucûdî Çelebî, aslen Kalkandelen'li (MŞ, 185 / b) veya Piriştine'li (Prizren, Latîfî, *Tezkire*, 89 / b, matbu: s. 183) olup çok erkenden Vezirîâzam Pirî Mehmed Paşa'ya Divân Kâtibi olarak intisap etmiştir. Selim'in son zamanlarında Silâhdar Kâtib-liğine getirilerek onunla birlikte İran ve Mısır seferlerine katıldı-ğı tahmin edilen Şucûdî, Kanunî'nin ilk zamanlarında hac yolun-da vefât etmiştir.

⁶⁹ Bu hususta bak. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Korkud Çelebi ile ilgili iki belge, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 17 (1969), s. 37

⁷⁰ Nr. 1597, 42 / b. Ayrıca bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Bayezid'in ölümü meselesi*, *TD*, 24 (1970), s. 11 ve Resim.

⁷¹ Bu merâsimler hakkında bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Bayezid II. in tahta çıkışı sırasında İstanbul'da vakaa gelen hâdiseler*, *TD*, 14 (1959), s. 92 ve not. 36; Ayn. müel., *Fâtih'in ölümü meselesi*, *TD*, 21 (1966), s. 106 v.d.

⁷² Esad Ef. Ktp. Nr. 2284; Ali Emiri Ktp. Nr. 1310. Krş. *GOW*, s. 76; *GN*, s. 24, 27

⁷³ Bâzı kimseler, Esad Efendi Kütüphânesinde bulunan 2146 numaralı *Tarih-i Saltan Selim Hân*'ı Şükrî'nin *Selim-nâmesi* zannetmişlerdir (meselâ bk. Dr. Selâhattin Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Ankara, 1939, s. IX). Halbuki, bu *Selim-nâme*, Çerkesler kâtibi Yusuf tarafından H. 1030=M. 1620 de nesre çevrilen nüshadır, bk. *GN*, s. 27

Selim-nâmesi : Sucûdî'nin *Selim-nâmesi*, İshak Çelebî'nin *Selim-nâmesinin* (bk. Nr. i) devamı mahiyetindedir. Zirâ, İshak Çelebî'nin bırakmış olduğu yerden başlayan Sucûdî, *Selim-nâmesini* Memlûk seferinin sonuna kadar getirmektedir. Bununla beraber, H. 924-926 = M. 1518-1520 seneleri arasında yazılmış olduğu anlaşılan *Selim-nâme*, hâdiseler hakkında fazla tafsilât vermediği gibi, bâzı noksanları da ihtivâ etmektedir.

Nushaları : Revan Ktp. Nr. 1284/1; Flügel, *Kat.* II, 215; Blochet, *Catalogue*, *Suppl.* Nr. 1166

Bibl. - Sehî, *Tezkire*, 44/b (matbu: s. 110); MŞ, 185/b; Latîfî, *Tezkire*, 89/b (matbu: s. 183); KZ, I, 284; GOD, I, 239; DOT, III, 3; Mecelle, 250/a; SO, III, 9; OM, II, 76; GOW, s. 54-55; Tez, s. 12 v.d., GN, s. 25 v.d., C. H. Becker, *Barthold's Studien über Kalif und Saltan, Der Islam*, Band VI, Heft 4 (1916), s. 387

(ix) Sa'dî b. 'Abdü'l-Müte'âl'in *Selim-nâmesi*.

Müellif : Menşei hakkında fazla bir bilgiye sahip olamadığımız Sa'dî b. 'Abdü'l-Müte'âl'in Kanunî devrinde yaşadığı bilinmektedir. Franz Babinger, hiç bir kaynağa atıfda bulunmadan, onun bir Hıristiyan dönmesinin oğlu olup Rumelide doğduğunu iddia etmiştir⁷⁴.

Selim-nâmesi : Sa'dî, *Selim-nâmesine*, Bayezid hakkında verdiği kısa bir bilgiyi müteâkip H. 917 = M. 1511 senesi olayları ile başlamakda, bir an önce tahta geçmek için birbirlerini yakından tâkip ile durumlarını adamları vasıtasıyla kontrol ettiren kardeşler arasındaki rekabet ve mücadeleyi belirterek⁷⁵ gayet enteresan bilgiler vermektedir. Sa'dî, yine bu *Selim-nâmede*, ihtiyarlayan Bayezid'in, halkın Selim'i istemesine rağmen, Şehzâde Ahmed'i seçmek istemesinin sebebini, onun yaşının büyük olması yanında kalabalık âilesi (= *kesret-i 'iyâl*) olmasına bağlamaktadır⁷⁶. Sa'dî, Selim taraftarı Yeniçerilerin, 21 Eylül 1511 de İstanbul'u yağmalarını gayet doğru ve vesikalarla bağdaşan bir şekilde belirtir⁷⁷.

⁷⁴ Bk. GOW, s. 60

⁷⁵ "...şehzâdelerden her birinin âstâne-i devletde olan a'vân-ı fihâm ve ensâr-ı izâm muktezây-ı meylân-ı tabi'ileri üzere tahsil-i murâdât itmekde birbirinden musabakat itdiler", bk. *Selim-nâme*, Revan, Nr. 1277, 14/b

⁷⁶ Bk. *Selim-nâme*, 14/a

⁷⁷ Bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Bayezid'in ölümü meselesi*, TD, 24 (1970), s. 6 v.d.

Bununla beraber, *Selim-nâmesi*, bâzı hususlarda Celâl-Zâde ve İbn Kemal'in *Selim-nâmeleri* ile büyük bir benzerlik göstermektedir. Bilhassa, Bayazid'in son günleri için İbn Kemal'in *Selim-nâmesi*nde mevcut haberlerle Sa'dî'nin *Selim-nâmesi*nde verilen bilgiler, birbirlerinin aynıdır⁷⁸. Yine aynı *Selim-nâmede*, Selim'in hediyeler gönderip kendisi ile görüştüğü Kırım Hanı'ndan babasının yanına giden yolların durumunu sorması ve Kırım Hanı'nın yardım şekli uzun-uzadıya anlatılmaktadır. *Selim-nâmenin* diğer kısmında Edirne'den İstanbul'a gelen Kanunî'nin İbrahim Paşa ile olan mülâkâtından bahsedilmektedir.

Nushaları : Revan Ktp. Nr. 1277; Hazine, Nr. 1424; Blochet, *Catalogue, An. Fond.*, Nr. 74; TYK, s. 215

Bibl. - GOW, s. 60-1; Tez, s. 15 v.d., GN, s. 29 v.d., Marie Thérèse Speiser, *Das Selimname des Sa'dî b. 'Abd ül-Müte'âl*, (übersetzung), Zürich, 1946

(x) Kebir (b. Üveys) Kadı-Zâde'nin *Selim-nâmesi*.

Müellif : Eserinde kendini : « بنده فقير كبير كثير التقصير الشهير » şeklinde belirten müellif, padişahın gulâmân ve çâkerânı arasına girdiğini zikrettikten sonra, Mısır seferi için İstanbul'a gelen Selim'le birlikte sefere katılmak istediğini, önce red edilmiş olmasına rağmen, sonradan kabul edildiğini bildirmektedir. Mısır seferinin başından sonuna kadar divân-ı âlide bâzı önemsiz vazifelerde bulunduğu anlaşılan Kadı-Zâde, gündüzleri menzillerde, geceleri konaklarda kaldığı sırada, Seyyid Emir Sadreddin Mehmed'in teşviki ile farsça bir *Gazavât-ı Sultan Selim* (veya : *Selim-nâme*) kaleme almıştır.

Selim-nâmesi : Kadı-Zâde, *Selim-nâmesi*nde, kisralar mülkünü zapt ve Acem vâlisinin (tabî'i : Şah İsmail'in) zulmünü defetmek üzere 922 senesi Rebiü'l-evvelinin 7 sinde Edirne'den hareket eden padişah bayraklarının sonradan Arap diyarına dönmesi sebeplerini belirtmekte⁷⁹, Mısır seferini başından sonuna kadar tafsilâtiyle

⁷⁸ Bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *ayn. mak.*, s. 8, not. 26

⁷⁹ گفتار در توجہ زایات اقبال غایات هابون در سابع شهر ربیع الاول سنہ ۹۲۲ از دارالنصر ادرنہ بقصد تسخیر ملک اکاسره و دفع ظلیمة والی مظالم اعاجہ و انقلاب ... آن بتوجہ جانب دیار عرب ... bk. 6/a v.d.

anlatmaktadır. Ancak, bu *selim-nâme* (veya : *Gazavât-ı Sultan Selim*) de, Selim'in İstanbul'dan hareketi sırasında : « ذکر رسیدن » « گفتار در وصول رايات فتح آیات بکعبه » : « امناء حرمین شریفین باردوی فلاك پوی » başlıkları altında verilen haberlerin⁸⁰, daha sonraya âit olması icap etmektedir. Bununla beraber, Mısır seferi anlatılırken Çerkeslerin kısa tarihinden de bahsedilen bu *Selim-nâmede*⁸¹, Kahire'de yapılan sürgünler, Mısır'dan dönüşde İbn Hanaş⁸² ve Harfûş'un öldürülmeleri⁸³ hakkında verilen haberler, gayet orijinal olup, diğer *Selim-nâmelerle* de bağdaşmaktadır. Öte yandan, İstanbul'dan Kahire'ye gidilip dönülünceye kadar konaklanan menzillerin durumlarını tesbit eden müellif, tuttuğu notlara istinad etmiş olmakla beraber, zaman-zaman seferin *ruz-nâmesini* tutmakla vazifeli Haydar Çelebi'nin eserine⁸⁴ de baş vurmuş görünmektedir.

Nushası : Selim Ağa Ktp. Nr. 825

Bibl. - Felix Tauer, *Archiv orientální*, IV, 98-101; *Tez*, s. 11 v.d.

(xi) 'Alî b. Muḥammed el-Laḥmî'nin *Selim-nâmesi*.

Müellif : Hakkında fazla bir bilgiye sahip olamadığımız müellif, arabça olarak kaleme aldığı eserinde, kendini : « الفقير الى الله تعالى » علی بن محمد اللخمی نسباً الى اسرته الاشعبي شهرة ، المغربي نشاة ، الدمشقي منزله » şeklinde tanıtır.

Selim-nâmesi : 'Alî b. Muḥammed el-Laḥmî : “*ad-Durru'l-Maṣān fî Sireti'l-Muzaḫḫar Selim Ḥān*” adını verdiği *Selim-nâmesinde*⁸⁵, diğer *Selimnâ-melere* uygun haberler vermekle beraber, rüyalara da geniş yer vermektedir. Nitekim, Allah'ın her yüz senede bir dine hizmet eden kimseler gönderdiğini belirten müellif, bu defâ da Selim'in geldiğini söyledikten sonra, onun Çaldıran'da mülhidleri mahvedip mü'minleri tazyikden feraha çıkardığına işâret etmekte, 921=1515 de Ali Dolat⁸⁶ in mağlubiyetini, Selim'in Suriye

⁸⁰ 27 / b v.d.

⁸¹ 177 / b v.d.

⁸² İbnü'l-Haneş hak. bk. M. C. Şehabeddin Takindağ, *Bika' Emiri Nāşır ad-Dīn Muḥammad İbn al-Ḥanaş'a dair bir vesika*, TD, 16 (1962), s. 107 v.d.

⁸³ Baalbek taraflarına hâkim olan İbn al-Ḥarfûş hak. bk. İbn İyās, *Badā'i' az-Zuhūr fî Vaḳā'i' ad-Duhūr*, Bulak, 1312, III, 162

⁸⁴ Bk. *Ruz-nâme* (Feridun Bey, *Münşeâtü's-Selâtin*, İstanbul, 1274, I, 450 v.d.)

⁸⁵ Bağdad köşkü Ktp. Nr. 197, 3 / a

⁸⁶ Çağdaş Memlûkluk kaynaklarında Alâüddevle Bozkurt Bey yerine hep Ali

ve Mısır'ı feth edeceği şeklinde tefsir ettiği rüyaları zikretmektedir. Bununla beraber, Memlûklarla yapılan savaşlar hakkında, kısa olmakla beraber, faydalı bilgiler veren müellif, Bulak'a gelen Selim'den : « مولانا السلطان الاعظم ابو الفتوحات و ناصر الدين الاقدم » şeklinde bahsetmekte, Reydāniyye savaşını : « من الله تعالى بالفتح المبين و اطفا ناره » şeklinde tasvir etmektedir. Bilhassa, Osmanlı kuvvetlerinin önünden kaçarak kendini Nil Nehrine atan Tumanbay hakkında : « فرى نفسه فيه و اعرق [اغرق] كقوم فرعون الظليل » şeklinde bir ifade kullanan müellif, bu suretle, Memlûkların aleyhinde olduğunu belirtmek istemiştir. Selim'in Mısır'daki zaferine dair şiirleri de olduğu anlaşılan müellif ⁸⁷, eserini 923 senesi 10 Saferinde, Salı günü, tebyiz etmiştir ⁸⁸.

Nushası : Bağdad Köşkü Ktp. Nr. 197

Bibl. - Tez, s. 14 v.d.

(xii) Şîrî'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Asıl ismi Ali, mahlası ise Şîrî olan müellifin, Hersek-Zâde Ahmed Paşa'nın oğlu olduğu kabul edilmektedir. Nitekim, Kanunî zamanında kendisine Mısır'da Sancak verilen Şîrî, burada iken vefât etmiştir ⁸⁹.

Selim-nâmesi : Şîrî'nin manzum olan eseri, *Târih-i feth-i Mısır* başlığını taşımakla beraber, çerçeve bakımından yukarıda adları geçen *Selim-nâmelere* benzemektedir. Nitekim, bu eser, diğer *Selim-nâmeler* gibi, Bayezid'in son zamanlarında meydana çıkan kardeşler müacdelesini, Şah-Kulu Baba Tekeli isyânını, Kızılbaşdan intikam almak üzere babası ile mücadeleye girişen Selim'in tahta geçmesini anlatmakda, dolayısıyla de diğer *Selim-nâmelerle* bağdaşmaktadır. Şîrî, bu eserinde, Selim'in, babasının cenâzesini

Dolat yazılmaktadır, meselâ bk. İbn İyâs, *Badā'î az-Zuhûr fî Vaqā'î ad-Dahûr*, nşr. M. Mustafa, Kahire, 1960=1379, IV, 485

⁸⁷ Müellif gibi, Badraddîn az-Zaytûnî (ölm. 924=1518) ve Nâşiruddîn Muhammed b. Kaşûh b. Şâdîk adındaki edîbler de Selim'in zaferini terennüm eden şiirler yazmışlardır. Bunlar hak. bk. İbn Fahdî'l-Mekkî (ölm. 954=1547), *el-Cevâhiru'l-Hisân fî Manâkıbı's-Sultân Suleymân b. 'Usmân*, Arab. Yazm. Darülmescnevî Ktp. Nr. 360, 55 / a. Krş. *GAL*, II, 349; *Suppl.* II, 382

⁸⁸ 47 / a

⁸⁹ Âşık Çelebî'de zikredilen Şîrî mahlaslı Ali ise, Silistre'li bir Sipâhîdir ve her türlü marifete de kadirdir. Nitekim, istenildiği anda bir kasîde söyleyebilmekte idi, bk. *MŞ*, 317 / b.

karşılmasını, çağdaşlarından Lokman'inkine uygun olarak ⁹⁰, tasvir eder :

آتاسی میتنه چقدی قرشو
 کوزندن اقدب که قان و که سو
 اتاسینوک چو تابوتینی کوردی
 کچون کندودن دمبسته دوردی
 فغان و ناله ایدب ایلدی جوش
 کیدب عقلی باشندن اولدی بیهوش
 کرو عقلن بشینه دیوشرب شاه
 دریدی نیدلم الامر لله
 دوشب تابوتک اوکنجه کیدردی
 فراق و حسرتیه آه ایدردی ⁹¹

Şîrî, bu eserinde, Selim'in kardeşleri ve Şah İsmail (=Şah İsmail-i surh-ser) ile olan mücadelelerini uzun-uzadıya anlattıktan ve gönderilen nâmeler ⁹² üzerinde durduktan sonra Çaldıran savaşını tasvir etmektedir :

چوطفدن ایندی بختیه سلیم خان
 یوریدی لشکری صن بحز عمان
 سنان پاشا یوریدی صاغ طرفده
 صناسن ماهدر اوج شرفده
 یورر بیله آناطولی سپاهی
 آچر هم بر درفش پادشاهی ⁹³

⁹⁰ Bk. *Kitâb-ı Esrâr-nâme-i âşıkân*, Kanunî'ye kadar manzum Osmanlı tarihi, Türk. Yazm. İzzet Koyunoğlu Ktp. 7 / b v.d.

⁹¹ Bk. *Emanet Hazinesi*, Türk. Yazm. Nr. 1433 / II, 226 / b

⁹² Bu nâmeler hak. bk. Feridun Bey, *Münşeât-ı Selâtin*, I, 379 v. d., Sarı Abdullah Efendi, *Münşeât-ı Fârisi*, 96 / b v.d., Celâl-Zâde, *Selîm-nâme*, 98 / a v.d., Lutfî Paşa, *Tevârih-i âl-ı Osman*, İstanbul, 1341, s. 208 v.d., Sa'deddin, *Tâcü't-Tevârih*, II, 246 v.d. Krş. M. C. Şehabeddin Tekidağ, *Yavaz Sultan Selim'in İran Seferi*, TD, 22 (1968), s. 58 v.d.

⁹³ 238 / a

Mühim sayılabilecek haberleri ihtivâ eden bu eserde, Kemah'ın fethi, Alâüddeve'nin mağlubiyeti anlatıldıktan sonra, Mısır seferi üzerinde durulmakta, Selim'in ölümü ve Kanunî'nin tahta oturduğu belirtilmektedir. Eser, Kanunî'nin ismile sona erip Şîrî'ye rahmet dilemekle bitmektedir :

بحمد الله که بو شاهانه نامه
انک ناميله ایردی اختتامه
بو شیرى دردمنده ايله رحمت
آلهی رحمتک چوق قل عنایت⁹⁴

Nushası : Emanet Hazinesi, Nr. 1433 / II, 218 / b - 267 / b.

Bibl. - Sehî, s. 36; Latîfî, s. 214; *GN*, s. 34

(xiii) Edâ'î'nin Selim-nâmesi.

Müellif : Şîrâzlı bir münşî olup Selim ve Kanunî zamanlarında yaşadığı anlaşılan müellifin ismi Mollâ Mehmed, mahlası ise Edâ'î'dir.

Selim-nâmesi : Edâ'î, *şâh-nâme* tarzında 3517 beyitten mürekkep, farsça, manzum bir *Selim-nâme* (veya : *Şâh-nâme-i Selim Hânî*) kaleme almış olup, eserine Selim'in medhi ile başlamaktadır :

بنام خدای که از کلک کن بر اوراق خاطر نویسد سخن
کریم خرد بخش و حی قدیم که فهم سخن داد و طبع سلیم⁹⁵

Edâ'î, *Selim-nâmesinde*, diğer *Selim-nâmelere* uygun olarak, Bayezid'in son günleri ile Selim lehinde İstanbul'da isyân eden Yeniçerilerden⁹⁶, Hadım Ali Paşa'nın Kızılbaşlarla savaşından bahsetmekte ve Selim'in İran seferi hakkında enteresan bilgiler vermektedir. Nitekim, Osmanlıların Çaldıran sahrası'ndaki dizilişlerini belirten Edâ'î :

⁹⁴ 267 / b

⁹⁵ Üniversite Ktp. Fars. Yazm. Nr. 51, 1 / b

⁹⁶ چو شب تیره شد خیل ینکچری کشادند هر سودر داوری
ز قسطنطنیه بر آمد خروش چو دریا که از باد آید بجوش
بر آورد هر کوشه جمعی فغان که سلطان سلیمشاه جهان

Nr. 51, 25 / a.

به پیرامن شاه فرخنده کیش
 حصار عرابه کشیدند پیش
 تفکها عیان کشت از ضرب زن
 چو مار سیه بر کشاده دهن⁹⁷

savaşı müteâkip Tebriz'e giren Selim'in, burada kaldığı bir hafta zarfında Hülefây-ı Râşidînin isimlerini hutbede okuttuğunu zikreder:

چو بگذشت یکم هفته و آدینه شد
 ز شه صحن مسجد چو آینه شد
 فرمان سلطان کردون وقار
 جهانگیر شد خطبه جاریار⁹⁸

Edâ'î'nin *Selim-nâmesi*, diğer *Selim-nâmeler* gibi, Selim'in İran ve Mısır seferlerinin tafsili, ölümü ve Kanunî'nin tahta oturması hâdisesi ile son bulmaktadır :

چو پرداخت شهزاده از سوك شاه
 سر تخت را کرد آرامگاه
 بقانون اجداد با عدل و داد
 نشست و در معدلت بر کشاد
 همه سال باد از عدلت جهان
 نو آیین و خرم چو باغ جنان⁹⁹

Nushaları : Üniversite Ktp. Nr. 51; Halis Efendi Ktp. Nr. 2293 (957 Şa'banında Muzaffer Ali-i Şîrvânî tarafından istinsah edilmiştir).

Bibl. - GOW, s. 98 (yanlış olarak : 7243 beyit); Felix Tauer, *Archiv orientální*, IV, 101-3.

⁹⁷ Nr. 51, 54 / a

⁹⁸ Nr. 51, 59 / b. Bu mühim hususla ilgili diğer kaynaklar hak. bk. İbn Fah-dî'l-Mekkî, *agn. eser*, 43 / b; Celâl-Zâde, *Selim-nâme*, 118/b; Lütîfî Paşa, *agn.esr.*, s. 237; İbn Kemal, *IX. Defter*, 232 / b. Krş. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 72 ve not. 85

⁹⁹ Nr. 51, 151 / b

(xiv) Hoca Sa'deddin Efendi'nin Selim-nâmesi.

Müellif: Tanınmış Şeyhülislâm ve tarihçi Hoca Sa'deddin Efendi, Selim'in has ve yakın nedimi Hasan Can¹⁰⁰'ın oğlu olup H. 943=M. 1536 da İstanbul'da doğmuştur. İlk tahsilinden sonra 963=1555 de Müftî Ebussuûd'un mülâzımı olup İstanbul'da Murad Paşa Medresesi'nde müderrisliğe başlayan Hoca Sa'deddin Efendi, H. 981=M. 1573 de Manisa Vâlisi Şehzâde Murad'ın hocası olmuş ve bu Şehzâdenin padişah olması üzerine de *Hâce-i Sultânî* olarak büyük bir nüfuza sahip olmuş, bilhassa, Sokullu Mehmed Paşa'nın muhalifleri ile birleşmiştir. Hoca Sa'deddin Efendi, Türk-İngiliz münasebetlerinin tesisinde de rol oynamış, nüfuzunu III. Mehmed devrinde de devam ettirmiştir. Nitekim, III. Mehmed'le birlikde Haç-ova savaşında (Ekim, 1596) bulunup savaşın kazanılmasında mühim rolü olan Hoca Sa'deddin Efendi, bu Padişahın ısrarı ile 24 Şa'ban 1006=1 Nisan 1598 de Seyhülislâm olmuş ve iki sene sonra da 1008=1599 da vefât ederek, Eyüb'de inşâ ettirmiş olduğu Darü'l-Kurrâ Hazîresi'ne gömülmüştür.

Hâce-i Sultânî ve Şeyhülislâm sıfatları ile ilmî meselelerde olduğu gibi siyasi nüfuza da sahip olarak mühim roller oynayan Hoca Sa'deddin Efendi'nin en meşhur eseri, şüphesiz, İdris-i Bitlisi, Âşık Paşa-Zâde, Neşrî, Hadîdî, Kemal Paşa-Zâde gibi Osmanlı ve İbn Hacer el-Askalânî, Şerefeddin Ali Yezdî gibi Arap ve İranlı müelliflerin eserlerine, fakat, umûmiyetle büyük babası Hâfız Mehemmed-i İsfehânî ve babası Hasan Can'ın nakillerine istinaden, başlangıçdan Kanunî devrine kadar gelen *Tâcü't-Tevârih* adlı eseridir¹⁰¹. Arabça ve farsçadan bâzı tercümeleri¹⁰² yanında bir de *Münşeât Mecmuası*¹⁰³ bulunan Hoca Sa'deddin Efendi, eserlerini

¹⁰⁰ Hasan Can, babası Hâfız Mehemmed-i İsfehânî ile Tehriz'de bulunan Selim'in yanına gelip onun iltifatına mazhar olmuş idi. Bilhassa, Mehemmed-i İsfehânî, biri farsça, diğeri çağatayça olarak kaleme alınmış iki kasîdeyi Selim'e takdim etmişti. bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *TD*, 22 (1968), s. 72 v.d.

¹⁰¹ Nushaları: *TTY*, fas. 2, 242 v.d., Münir Aktepe, *Hoca Sa'deddin Efendi'nin Tâcü't-Tevârih'i ve bunun zeyli hakkında*, *TM*, XIII, 106 v.d. Matbu: İstanbul, I (1279); II (1280).

¹⁰² Meselâ, Muslihüddin Lârî (ölm. 1571) nin Mir'âtu'l-Edvâr ve Mirkâtu'l-Ahbâr (Fars. Yazm. Nuruosmaniye Ktp. Nr. 3156) adlı farsça umumî tarihini türkçeye tercüme etmiştir, bk. *TTY*, s. 91 v.d.

¹⁰³ Nushaları: Esad Ef. Ktp. Nr. 3335; Konya, İzzet Koyuncuoğlu Ktp.

yazarken ağır bir dil kullanmıştır ki, onun bu ağır dili sonraki müelliflere de örnek olmuştur.

Selim-nâmesi : Hoca Sa'deddin Efendi, has nedim olarak altı yıl Selim'in yanında kalan (1514-1520) babasından işittiği menâkıb ve hikâyeleri, onun bizzat şahidi olduğu hâdiseler ile hatırasında kalan bâzı sahih haberlerini bir araya getirerek, hatıra olmak üzere, on bir hikâyeden ibâret bir *Selim-nâme* kaleme almıştır ¹⁰⁴:

بو حقیر کثیرالتقصیر دخی قصد اتم که مرحوم والددن استماع اتدو کم
بعض مناقب و حکایاتدن که سلطان جنت مکان فاتح العرب و العجم سلطان
سلیم خان علیہ الرحمۃ و الرضوان حضرتلرینه متعلقدر یاد داشت ایچون نکاشته
کلك بدیع السلك ایدم و الی یل شرف قرب خدمتلرندہ مراسم عبودیتی
تکمیل و مظهریت خطاب مستطابہ لیاقت رتبہسنی تحصیل ایتمکله بالذات
مشاهدہ ایتدوکی احوالی حکایت و خاطرده قلان بعض صحیح اخباری روایت
ایلم ¹⁰⁵

Umûmiyetle *Tâcû't-Tevârih*'de geçen hâdiselerle bağdaşıp, onları tamamlayan on bir hikâyenin meâlleri şöyledir : 1 - Uğraş savaşından sonra kendisini bekleyen gemi ile kaçan Selim'in Balı Paşa, Ahmed Paşa ve sadık adamı Ferhad ile olan konuşmaları, s. 603, 2 - Selim'in Kırım Hanı tarafından karşılanması, s. 604, 3 - cediti Hâfız Mehemmed-i İsfehânî hakkında, s. 605, 4 - geceleri uyumayıp kitap okuyan Selim'e rüyasında Haremeyn hizmetinin verildiğine dair, s. 607, 5 - Şam'da bulunan Selim'in kitablara karşı duyduğu alâka ve bu alâka üzerine Şemseddin'in, sür'atle, *Târih-i Vaşşâf*'ı tercüme etmesi hakkında, s. 609 v.d., 6 - Selim'in Şam'da iken Şeyh Mehemmed Bedahşî ile olan konuşmaları, s. 613 v.d., 7 - Selim Mısır'da iken, ordunun geri dönme arzusu hakkında Anadolu Kazaskeri Kemal Paşa-Zâde (=İbn Kemal) ile konuşması ve Kemal Paşa-Zâde'nin Nil Nehri'nde davarlarını sulayan askerlerden işittiği - aslında kendisinin yazdığı - bir türküyü :

نمز قالدی بزم ملک عربده
یجه بر طورورز شام و حلبده

¹⁰⁴ Bk. *Tâcû't-Tevârih*, II (1280), ilâve, s. 602 - 619

¹⁰⁵ Bk. ilâve, s. 602 - 3

جهان خلقی قو عیش و طربده
کل انخی کیدهلم روم ایللرینه

Selim'e okuması ve Selim'in memnuniyeti, s. 615, 8 - Fâtih'in resmini çizen bir musavvir-nakkaşın, çizdiği resimde muvaffak olamaması ve Selim'in bu husustaki mütâlaası :

مرحوم سلطان محمد حضرتلرینی تصویر آتمک ایستمش اما انحق بکزده
مش مرحوم بزی حال طفولیتمزده مبارک دیزلری اوستنه آلمشدر صورت
شرفعلری خیالدهدر طوغان بورونلی ایدیلر بو نقاش تامجه بکزدهمامش دیوب..
s. 617, 9 - Ferhad ile İskender'e kızan Selim'in, ikisinin de asılacaklarını söylemesi hakkında, s. 618, 10 - Rodos seferi hazırlıkları ile ilgili olup, seferin zorlukları hakkında, s. 619, 11 - Selim'in doğuşunda zuhur eden hâleti beyan için Kemal Paşa-Zâde'nin kaleme aldığı bir kitap hakkında, s. 619.

Nushaları : *Tâcû't-Tevârih*, II, ilâve, s. 602-619; Üniversite Ktp. Türk. Yazma, Nr. 639, 1428, 2513, 2615, 3858; Beşir Ağa Ktp. Nr. 447; Ragıp Paşa Ktp. Nr. 977; Esat Ef. Ktp. 2147 (Keşfi'nin *Selim-nâmesinin* kenarı); Flügel, *Kat.* II, 210; Pertsch, *Kat.* s. 241 v.d.

Bibl. - KZ, I, 269, 284; Riyâzî, *Tezkire*, 60/b v.d., 'Aṭā'î, *Zayl*, II, 429 v.d., Ḥadîka, I, 272 v.d., Peçevî, *Tarih*, İstanbul, 1283, II, 32, 133, 190, 288 v.d., Kâtip Çelebî, *Fezleke*, İstanbul, 1286, I, 3, 13, 44, 130 v.d., Mustafa Selânikî, *Tarih*, İstanbul, 1281, s. 125 v.d., SO, III, 18; AZ, s. 20 v.d., OM, III, 67; GOW, s. 123; DOT, III, 3; Tez, s. 2 v.d., Şerafeddin Turan, *Sa'deddin, İslâm Ansiklopedisi*, cüz. 100 (1964), s. 27-32; A. Nimet Kurat, *Hoca Sadeddin Efendi'nin Türk-İngiliz münasebetlerinin tesisi ve gelişmesindeki rolü*, F. Köprülü Armağanı, İstanbul, 1953, s. 305 v.d.

(xv) Ebu'l-Fadl Mehemed Efendi'nin Selimşâh-nâmesi.

Müellif : Ebu'l-Fadl Mehemed Efendi veya Mevlânâ Ebu'l-Fadl Çelebî, İdris-i Bitlisî'nin oğlu olup, annesi Zeynep-Hâtûn'dur. Ebu'l-Fadl Mehemed Efendi'nin, çok erkenden, ilmiye sınıfına intisap ettiği bilinmektedir. Nitekim, H. 917 = M. 1511 de Müeyyed-Zâde'ye danışmend olmuş ve Kanunî devrinde önce divân defterdarı, sonra da 949=1542 de Rumeli defterdarı olmuştur ¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Ebu'l-Fadl ile çağdaş olup 972=1565 de Şemsî Ahmed Paşa'ya intisap

Mahlası "*fadlı*," olup pek çok kasideleri bulunan Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, 987=1579'da İstanbul'da vefât ederek Tophane civarındaki Defterdar Câmî'nin hazîresine gömülmüştür. Kâtip Çelebî, Ebu'l-Fadl Mehmet Efendi'nin, babasının tarihine yaptığı *Zeyl*den başka, yaradılışdan zamanına kadar gelip enbiyâ, hülefâ, Fâtîmîler ve Çerkesler tarihinden bahseden *Târih-i Ebi'l-Fadl* adında 12 bâb üzerine Türkçe ve muhtasar bir eser kaleme aldığını zikretmektedir ¹⁰⁷ ki, bu eserin *Hülâsa-i Târih-i Vaşşâf Tercümesinden* ayrı olduğu anlaşılmaktadır ¹⁰⁸.

Selimşâh-nâmesi : Babası İdris vefât ettiği zaman Arap diyarında bulunan Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, Kanunî tarafından divân defterdarlığına getirilerek "*emvâl-ı hazîne-i âmîrenin*," zaptına memur edilmiş idi. Kanunî, İstanbul'a gelen Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi'den diğer evrak meyanında babasından kalmış olan evrakın da kendisine getirilmesini emretmiştir ki, bu evrak arasında İdris'in *Selim-nâme* için hazırladığı müsveddelerden bir kaçı da çıkmıştır. İşte, Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi, Kanunî'nin emriyle babasının karışık müsveddelerini bir araya getirerek ¹⁰⁹, tamam olan ilk kısmı aynen tebyiz edip boşluklarını da tamamlamıştır. Bu yüzden, *Selimşâh-nâmesi* babasının *Selim-nâmesi* ile yer yer tedahül etmektedir. Umûmiyetle manzum ve mensur şekillerde kaleme alınan *Selimşâh-nâmenin* nazm şeklinde yazılan bölümü, nesr şeklinde yazılan kısmın tekrarıdır, denebilir.

Başında bâblarının fihristi bulunup 46 destan halinde kaleme alınan *Selimşâh-nâme*, bütün diğer *Selim-nâmeler* gibi, 918=1512'de Selim'in tahta geçmesi ile başlamakda ve ölümüne kaaar devam etmektedir ¹¹⁰. Nitekim, *Selimşâh-nâme* de, ilk dâsitan Şah-Kulu hâricî'nin isyânı ve Hadım Ali Paşa'nın harekâtı ile başlamakda ¹¹¹, kardeşler mücadelesi, Şî'î katliâmı ¹¹², İran ¹¹³ ve Mısır

eden Ayas Paşa-oğlu Yümnî, muhtelif tarihleri ihtivâ eden *Mecmuasında* (bk. İzzet Koyunoğlu Ktp.), Ebu'l-Fadl Mehmed Efendi'nin biyografisi hakkında geniş bilgiler vermektedir. Ayrıca bk. Beyânî, *Tezkire*, 65 / b

¹⁰⁷ Bk. KZ, I, 281. Diğer eserleri; OM, III, 9

¹⁰⁸ Bk. TTY, s. 190 - 1

¹⁰⁹ Nr. 348 / II, 38 / b, 39 / a

¹¹⁰ Nr. 348 / II, 44 / a v.d.

¹¹¹ Nr. 348 / II, 47 / b v.d.

¹¹² 40,000 kişinin ölümü ile neticelenen bu katliâmı Ebu'l-Fadl Mehmed

seferi dahil 46 ıncı dâsitanda bitmektedir ¹¹⁴. Bu suretle babasının müsveddelerine dayanılarak yeni baştan yazılan ve *Selîmşâh-nâme* olarak adlandırılan bu eserin 974=1567 de bittiği anlaşılmaktadır. Nitekim, *fî târihi itmâm'l-kitâb* kısmında bunu açıkca görmek mümkündür :

از وزن رقوم خامه چون کشت
 آتام سلیمشاه نامه مو زون
 سنجیده خرد زهر تاریخ
 آتام سلیمشاه نامه بی نون
 یعنی سنه اربع و سبعین
 بر تسعایه چو گردد افزون
 در ماه صیام و ساعت سعد
 شد خاتمه اش ختام مضمون
 یارب به مؤرخش عطا کن
 آخر نفسی بنحیر مقرون ¹¹⁵

Farsça olmasına rağmen, verdiği yeni bilgiler bakımından diğer *Selîm-nâmeleri* tamamlayan *Selîmşâh-nâme*, Şehzâde Murad (III. Murad) ın ismini zikrederek son bulmaktadır :

اختتام کلام بذکر شاهزاده جوانبخت سلطنت انجام در درج سلطنت
 و شهریارى درى برج سعادت و بختیاری السلطان بن السلطان سلطان مراد
 بن سلطان سلیم شاه خان اعطاء الله من السعادت الابدیه ما اراد الى الحشر
 و الميعاد بالنبي و آله و الامجاد ¹¹⁶

Efendi : « *hükûm-i katl-i âm-ı Cemâat-ı Kızılbaş der memâlik-i Rûm-ı ma'delet-tuhâm* » başlığı altında ve manzum olarak zikretmektedir, bk. 348 / II, 65 / a, str. 17 - 22. Krş. M. C. Şehabeddin Tekindağ. *TD*, 22 (1968), s. 56

¹¹³ Çaldıran tepeleri ile savaşın cereyan ettiği sahayı en iyi belirten bu eser (348 / II, 77 / b), bir çok meselenin halline de yardımcı olmaktadır. Tafsîlât için bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *TD*, 22 (1968), s. 64, not. 56

¹¹⁴ 348 / II, 161 / a

¹¹⁵ 348 / II, 161 / a; Nr. 1423 / II, 199 / b

¹¹⁶ 348 / II, 161 / a; Nr. 1423 / II, 202 / a

Nushaları : Lâlâ İsmail Efendi Ktp. Fars. Yazm. Nr. 348/II, 47/b - 161/a; te'lif: 974; *tarih-i kitâbet*: 975; *kitâbeti*: Mehmed Şah b. Zeynelâbidîn el-Fenârî; Emanet Hazinesi, Nr. 1423/II.

Bibl. - Sehî, *Tezkire*, 14/a (matbu: s. 32); *Küh*, 355/a; *KZ*, I, 281-3; Beyânî, *Tezkire*, 65/b; 'Aṭā'î, *Zeyl*, I, 188-90; Hadîka, I, 263; II, 65; *AZ*, s. 24 v.d., *SO*, I, 171; *OM*, III, 8 v.d., *GOW*, s. 95-7; Felix Tauer, *Archiv orientálnî*, IV, 103; C. H. Becker, *ayn. mak. Der Islam*, VI, 388

(xvi) Yusuf'un Selim-nâmesi.

Umûmiyetle Çerkesler kâtibi olarak tanınan Yusuf (veya: Yusuf Ağa), Şükrî'nin *Selim-nâmesi* (Nr. vii), halkın anlaması maksadiyle, 1030=1620 de kısmen nesre çevirmiş, kısmen de hülâsa etmiştir. Müellif, Mısır seferine kadar Şükrî'yi tâkip etmiş ise de, bundan sonraki kısmı bir hayli farklıdır. Nitekim, Selim'in, Kansuh Gûrî'ye gönderdiği mektup sureti gibi, Hayır Bay'ın vefâtından 1041=1630 yılına kadar Mısır'da vâilîlik eden kimselerin listesi vardır.

Nushaları : Esad Ef. Ktp. Nr. 2146, 2148 (istinsah: 1095); Hazine, Nr. 1422; Flügel, *Kat.* II, 229 v.d., *TTY*, s. 210; Atsız, *Tanınmamış Osmanlı Tarihleri, Türk Kütüphânegiler Derneği Bülteni*, VI, sayı: 1-2 (1957), s. 71

Bibl. - *GOW*, s. 51, 179; *Tez*, s. 10 v.d.

(xvii) Diğer Selim-nâmeler.

1 - Şâir Senâ'î'nin manzum *Selim-nâmesi*, bk. *OM*, III, 67, 185

2 - Hayâtî'nin *Selim-nâmesi* veya *Şâh-nâmesi*, bk. *GOW*, s. 54, not. 2

3 - Şuhûdî'nin 4,000 beyitlik manzum *Şâh-nâmesi*, bk. *KZ*, II, 1026; *GOW*, s. 53, not. 2

4 - Ârifî (=Fethullah Ârif Çelebî) nin manzum *Şâh-nâmesi*, bk. *KZ*, II, 1026. Son zamanlarda bulunan ve farsça olduğu tesbit edilen bu eser ve müellifi hak. bk. *GN*, s. 31 v.d.

5 - 916-924=1511-1518 seneleri arasındaki olayları anlatan bir *Selim-nâme*, bk. *GOW*, s. 53, not. 2

6 - Seyyid Mehmed b. Seyyid Ali-i İznîkî, *Selim-nâme* (Muhyî'nin esas kaynağı, bk. Nr. vi).

7 - *Târihu's-Sultân Selim Hân*, Selim'in 905=1499 den

ölümüne kadar giriştiği savaşıardan bahseden bu eser hak. bk. Ali Hilmî, *Fihristu'l-Kütübî't-Turkiyyeti'l-mevcûdetin fi'l-Kütübhâneti'l-Hidiviyye*, Mısır, 1306, s. 170

8 - Eş-Şeyh el-Muḥaddis Cârullah b. Fahdî'l-Mekkî (ölm. 954=1547), *el-Cevâhiru'l-Hisân fî Menâkıbı's-Sultân Suleymân b. 'Usmân*. Eserini 928=1521 de kaleme alarak Kanunî'ye ithaf eden müellifin bu eseri, daha ziyade bir *Selîm-nâmedir* ve İbn Kemal'in, İdris-i Bitlisi'nin *Selîm-nâmeleri* ile de benzerlik göstermektedir. Meselâ bk. M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Yavuz Sultan Selim'in İran seferi*, TD, 22 (1968), s. 53, not. 19. Arabça yazma olarak Dârülmescnevî Kütüphanesinde 360 numarada bulunan bu eseri, diğeri bir Mekkeli müellif olan İbnu'l-'Uleyyif'in eseri ile birlikte neşre hazırlıyoruz.